

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Dnro L2022-31

1(3)

12.1.2023

ASIA: HE 275/2022 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI POLIISILAIN MUUTTAMISESTA

Lakivaliokunnan kuuleminen 13.1.2023 klo 9.30

Suomen Asianajajaliitto (Asianajajaliitto) toteaa, että esityksessä on hyvin paljon päällekkäisyyttä esityksen 217/2022 vp kanssa, minkä vuoksi erikseen nyt käsillä olevasta esityksestä ei juurikaan ole tarvetta lausua. Yhteen yleisemmän tason seikkaan Asianajajaliitto haluaa kiinnittää kuitenkin esityksessä erityisesti huomiota. Tällä seikalla, eli etsintäkuulutuksen määritelmällä, on liitännäisyys myös pakkokeinolakiin.

Poliisilain 2 luvun 3 §, etsintäkuulutetun kiinniottaminen

Esityksessä on tältä osin pohdittu lähinnä toimivaltakysymyksiä ja niiden säädöspohjan täsmentämistä (HE, s. 7-8 ja 33). Asianajajaliitolla ei ole näistä huomautettavaa, mutta on syytä todeta, että itse etsintäkuulutuksen käsitettä ei ole määritelty missään lainsäädännössä. Tämän vuoksi merkityksellistä on kysyä, kenellä on toimivalta antaa etsintäkuulutuksia ja millä perusteella, entä kuka vastaa etsintäkuulutuksen toimeenpanosta ja sen mahdollisesta virheellisyydestä viime kädessä virkavastuulla?

Esityksen sivulla 40 on pohdittu esityksen suhdetta perustuslakiin. Siinä todetaan (lihavointi tässä):

Esityksen sisältöön on vaikuttanut myös perustuslain 2 §:n 3 momentti, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. **Esityksessä on siksi pyritty viranomaistoimivaltuuksien kattavaan ja täsmälliseen sääntelyyn. Sääntelyn kehittämiseen tällä tavalla liittyy viranomaistoimivaltuuksien kohteena olevien henkilöiden oikeusaseman parantaminen mukaan lukien oikeusturvajärjestelyjen kohentaminen.**

Toisaalta, kuten edellä on todettu, itse etsintäkuulutuksen sisältöä ei ole määritelty (missään) laissa. Etsintäkuulutukseksi voidaan tulkita tuomioistuimen antama noutomääräys oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 62 §:n nojalla, säilöön ottaminen oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 33 §:n nojalla, poissaolevana vangitun henkilön vangitsemispäätöksen täytäntöönpano pakkokeinolain 3 luvun 12 §:n nojalla, ym. On lähtökohtaisesti selvää, varsinkin nyt kun poliisilakia ollaan tältä osin täsmentämässä, että vapaudenmenetyksen laillisuudelle on näissä tilanteissa peruste. Ongelmaksi tulee se, että kun itse etsintäkuulutuksen käsitettä ei ole laissa määritelty, kuinka vastuukysymykset asetetaan?



Otetaan esimerkiksi pakkokeinolain 2 luvun 2 §:n 2 momentti, jossa säädetään:

Jokainen saa ottaa kiinni myös sen, joka viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan on pidätettävä tai vangittava.

Kyse voi siis tällöin lähtökohtaisesti olla poliisin antamasta etsintäkuulutuksesta tai tuomioistuimen vangitsemismääräyksestä (joka pannaan täytäntöön käytännössä poliisin toimesta antamalla laissa määrittelemätön etsintäkuutus). Jos kansalainen suorittaa ns. kansalaiskiinnioton mainitun lainkohdan perusteella, kuka vastaa siitä, mikäli myöhemmin osoittautuu, että "etsintäkuutus" (vangitsemispäätös, pidätysmääräys tai muu) on ollut virheellinen?

Etsintäkuutus on oikeuskirjallisuudessa määritelty siten, että se on toimivaltaisen viranomaisen päätökseen perustuva ilmoitus, joka poliisin henkilökästerin avulla saatetaan viranomaisten tiedoksi, ja jossa pyydetään tietyn henkilön tavoittamiseksi tarpeellisia tietoja. Eduskunnan oikeusasiamiehen nyt käsillä olevassa esityksessäkin viitatussa ratkaisussa EOAK/23/2017 todetaan:

Etsintäkuutus on käytännössä valtakunnallisessa poliisiasiain tietojärjestelmässä (PATJA) oleva syöte henkilön tavoittamiseksi. Käsittääkseni ainakin tällainen Patja-syöte tarkoittaa poliisilain 2 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua "kuulutusta". Nimenomaisesti ei ole säädetty siitä, voiko myös muulla tavoin tuomioistuimen tekemä "kuutus" täyttää etsintäkuutuksen edellytykset tavalla, joka luo poliisille toimivallan ja toimintavelvollisuuden asiassa.

Vastaava "määritelmä" on todettu myös esityksen sivulla 7. Lainsäädännön kannalta ei kuitenkaan voida pitää tyydyttävänä tilannetta, jossa keskeinen vapaudenriiston elementti ja jopa ainakin tulkinnallisesti sen peruste eli etsintäkuutus on jätetty laintasoisesti määrittelemättä. Yleisesti puhutaan myös tuomioistuinten antamista etsintäkuutuksista silloin, kun tosiasialla kyse on tuomioistuimen antamasta nouto- tai vangitsemismääräyksestä, joka käytännössä joko syötetään Patja-järjestelmään ("varsinainen" etsintäkuutus) ja pannaan täytäntöön poliisin toimesta tai vaikkapa puhelimitse mahdollisesti käräjäsihteerin toimesta ilmoitetaan henkilöä tavoittelemaan lähtevälle poliisipartiolle.

Laista tulisi ilmetä se, kenen vastuulla on minkäkin etsintäkuutuksen osalta kyseisen kuutuksen oikeellisuus. Onko se henkilöllä, joka on tehnyt päätöksen vapaudenriistosta (pidätys, vangitseminen, muu hallinnollistyyppinen vapaudenriisto); sillä, joka määräyksen syöttää järjestelmään ("etsintäkuututtaa"), vai sillä, joka määräyksen(kuutuksen) pannaan täytäntöön?

Kysymys voi hyvinkin olla tarpeettoman laaja korjattavaksi lakivaliokunnan toimesta. Poliisilaissa määritelmän paikka voisi olla juuri 2 luvussa, jossa säädettäisiin siitä, kenen vastuulla etsintäkuutuksen antaminen ylipäätään on olemassa. Luonnollinen valinta olisi pidätykseen oikeutettu virkamies. Toisaalta pakkokeinolakiin olisi varmasti hyvä säätää määritelmä siitä, mistä ratkaisusta voidaan antaa etsintäkuutus ja kenen vastuulla etsintäkuutuksen antaminen ja täytäntöönpano olisi.



Kysymyksellä on myös yhteys esimerkiksi virkavelvollisuuden rikkomiseen ja tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen (rikoslain 40 luvun 9 ja 10 §). Kun etsintäkuulutuksen määritelmä ei ilmene laista, on myös olemassa vaara siitä, että vastuu etsintäkuulutuksen antamisesta, sen syöttämisestä Patja-järjestelmään eli käytännössä etsintäkuulutuksen teknisestä ”antamisesta” yhtäältä ja sen täytäntöönpanosta toisaalta muodostuu epäselväksi.

Mainitut seikat etsintäkuulutuksen ongelmallisuudesta yleisemmällä tasolla Asianajajaliitto haluaa siis tuoda lakivaliokunnan tietoon. Kuten edellä on todettu, tämän seikan korjaaminen yksittäisen poliisilain muutoksen valiokuntavaiheessa voi muodostua liian laajalaiseksi, mutta Asianajajaliitto toivoo, että mainittuun seikkaan kiinnitettäisiin lausunnossa huomiota.

Helsingissä 12 päivänä tammikuuta 2023

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Niko Jakobsson
Suomen Asianajajaliiton pääsihteeri

LAATI Asianajaja Jussi Sarvikivi, Helsinki

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu rikosprosessioikeuden asiantuntijaryhmässä.